

Вплив політичних інститутів (держави, політичні партії) на розвиток суспільства.

1. Держава, як політичний та соціальний інститут. Ознаки, функції.
2. Типологія держав.
3. Правова та соціальна держава.
4. Політичні партії: визначення, функції, типологія.
5. Партійні системи.

- **Держава – це форма організації суспільства, носій публічної влади, сукупність взаємопов'язаних установ і організацій, які здійснюють управління суспільством від імені народу.**

Ознаки держави

- *Територія* - охоплює землю, надра, повітряний та водний простори.
- *Населення* – поліетнічна чи моноетнічна спільнота.
- *Суверенітет* – верховенство у внутрішніх і зовнішніх справах.
- *Наявність публічної влади.*
- *Монополія на легальне застосування сили.*
- *Наявність державної мови.*
- *Державний апарат.*
- *Національна правова система*
- *Державна символіка.*

Функції держави

- *економічна* або господарська функція полягає в тому, що держава виступає як організатор або координатор економічної діяльності;
- *соціальна* функція – держава виступає як організатор соціального забезпечення потреб громадян;
- *підтримка законності та правопорядку*
- *встановлення норм, дотримання яких є обов'язковим для усіх;*
- *культурно-виховна;*
- *узгодження інтересів* різних соціальних груп та індивідів;
- *фіскальна* функція – збір коштів у вигляді податків для утримання державного апарату та фінансування соціальної сфери.
- *забезпечення оборони та національної безпеки;*
- *розвиток відносин співробітництва* з іншими державами;
- *іноваційна діяльність* – використання інтелектуальних досягнень, технологій вітчизняної науки своєї та інших держав тощо.

Теорії походження держави

- *Теологічна*
- *Патріархальна*
- *Договірна*
- *Насильства*
- *Класова*
- *Психологічна*

Типологія держав

- **Форма державного правління** – це спосіб організації та здійснення політичної влади.
- **Форми державного устрою** - національно-територіальна і адміністративна форма організації держави, яка залежить від способу з'єднання суб'єктів державності.

Класифікація за формою правління

Форма правління

```
graph TD; A[Форма правління] --- B[монархія]; A --- C[республіка]; A --- D[диктатура];
```

монархія

республіка

диктатура

Форми правління

1	монархія	абсолютна	Катар, Оман, Саудівська Аравія
		дуалістична	Йорданія, Марокко
		парламентська	Великобританія, Іспанія, Японія, Швеція
		теократія	Ватікан
		виборна	ОАЕ, Малайзія
2	республіка	президентська	США, Колумбія
		парламентська	Франція, Італія
		змішана	Україна, Швейцарія
3	диктатура	військова	Фіджи, Буркіна Фасо, Єгипет
		громадянська	Півн. Корея


```
graph TD; A[Тип устрою] --- B[Унітарна держава]; A --- C[федерація]; A --- D[конфедерація];
```

Тип устрою

Унітарна держава

федерація

конфедерація

Унітарна держава

- територіально-адміністративні одиниці не мають політичної та правової самостійності.
- наявність єдиної конституції для всієї території без обмежень і вилучень, єдиних вищих органів влади, єдиного громадянства, єдиної системи права, судової системи.
- висока степінь централізації державної влади

Федерація

- союз державних утворень, що володіють юридичною і обмеженою політичною самостійністю
- виключне право федерального уряду на здійснення зовнішньої політики
- відсутність можливості одностороннього виходу зі спілки
- співіснування місцевої і федеральної системи суду, права, громадянства
- відсутність у союзного уряду права на односторонню зміну меж членів федерації
- наявність двопалатного парламенту із рівним представництвом від кожного члена федерації
- розподіл влади і повноважень союзних держав і федерації в цілому.

Конфедерація

- політичне об'єднання незалежних держав для координації якогось виду державної діяльності (військової, зовнішньополітичної тощо).
- суб'єкти конфедерації зберігають політичний суверенітет і делегують центральному керівному органу точно визначені повноваження
- рішення приймаються і здійснюються тільки за згоди всіх держав, що входять до складу конфедерації
- відсутня єдина територія, громадянство, грошова і податкова системи
- правовою основою конфедерації є союзний договір

Імперія

- Складне державне утворення, що складається з головної держави (метрополії) та залежних від неї завойованих або приєднаних територій (колоній).

- *Політична партія* – це організована частина суспільства, члени якої об'єднуються з метою вибороти владу в державі та утримати її заради захисту своїх інтересів або з метою перетворення суспільства.

Ознаки політичних партій

- прагнення до влади;
- певна тривалість існування в часі;
- наявність організаційної структури;
- наявність певної ідеології;
- наявність програми дій;
- пошук народної підтримки.

Історичні етапи розвитку політичних партій за М. Вебером

- **Аристократичне угруповання** – функції партій виконували своєрідні клани, що групувалися довкола правлячої верхівки. До них входили члени найближчого оточення правителів.
- **Політичний клуб** – явище часів перших буржуазних революцій в Європі. Вузькі об'єднання однодумців пов'язаних певною ідеологією, що вже мають певну структуру. Їх поява була викликана виникненням плюралізму та конкуренції в сфері політики.
- **Масові партії** – виникають у другій половині XIX ст. у Європі. Вони характеризуються великою кількістю членів, більшою організованістю, впливом на широкі верстви суспільства.

Фактори виникнення політичних партій

- наявність у певних соціальних груп специфічних інтересів, реалізація яких вимагає утворення партій;
- різні погляди щодо політичного устрою суспільства та інших конкретних політичних питань;
- незадоволення частини суспільства своїм становищем та наявність нагальної потреби діяти, щоб змінити його;
- наявність міжнаціональних конфліктів та міжконфесійних протиріч, коли партії формуються насамперед навколо національних та релігійних ідей.

Функції політичних партій

- *функція представництва інтересів* - партії завжди виражають інтереси якоїсь групи населення.
- Функція *формування суспільної думки* включає в себе виработку ідеології і доведення її до широких соціальних мас.
- Функція *соціальної інтеграції* - примирення інтересів конфліктуючих класів та соціальних груп.
- Функція *політичної соціалізації* - проявляється у пропагандистській роботі по залученню населення до політичної діяльності.
- Функція *досягнення влади* – зміст діяльності багатьох партій зводиться до того, щоб перемогти на виборах і сформувати уряд.
- *Кадрова функція* - підготовка кадрів як для самої партії, так і для інших організацій.
- Функція *розробки політики та здійснення політичного курсу*.

Уявлення про сутність партії дають:

- Мета партії
- Ідеологічна платформа
- Структура партії
- Ставлення до електорату
- Соціальна база
- Ставлення до інших політичних сил

Типологія політичних партій

Критерій класифікації	Типи партій
За ставленням до демократичних цінностей	Парламентського та непарламентського походження
За організаційною структурою	Кадрові, масові
За ставленням до електорату	Представницькі та мобілізуючі
За ставленням до інших політичних організацій	Плюралістичні та монополістичні
За функціональним критерієм	Індивідуального представництва, соціальної інтеграції
За ідеологічною ознакою	Ліберальні, комуністичні, соціал-демократичні, консервативні і т.д.

Партійна система – це сукупність політичних партій певної держави та система взаємозв'язків між ними, суспільством та державою

Типологія партійних систем за Дж. Сарторі

- **Однопартійна** (Італія, Німеччина 30-х років, СРСР 60-80-х років; Куба, Північна Корея, Кенія).
- **Гегемоністська система** (країни Східної Європи в 40-80-х роках; Китай, В'єтнам).
- **Система домінування (домінантна)**. (Швеція (1932-76 рр.); Японія (1955-95 рр.))
- **Двопартійна система (бипартизм)**. (США, Великобританія, Австралія, Нова Зеландія).
- **Система обмеженого плюралізму**. (ФРН, Україна).
- **Система поляризованого плюралізму**. (Італія, Латвія).
- **Атомізована система** (країни СНД в 1990-х рр.).

- **Вибори – це різновид демократичної процедури, що полягає в формуванні представницьких органів влади шляхом волевиявлення громадян.**

Вибори можуть бути:

- **За об'єктом обрання:** президентськими, парламентськими, муніципальними
- **За часом проведення:** черговими та позачерговими, додатковими.
- **За способом здійснення волевиявлення:** прямими та непрямими.

Виборча система – це сукупність виборчих процедур та методів визначення переможців

- Найпоширенішими є *Пропорційна*, *мажоритарна* та *змішана* виборча система

- Виборча кампанія – це поєднання виборчих процедур та проявів і методів діяльності учасників виборчих перегонів встановлених законом (оголошення виборів, визначення їх терміну, реєстрація учасників, пропоганда та агітація і т.д.)